

XXVI. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia

Reál és Humántudományok

Jelenkor és nemzetközi kapcsolatok szekció

Az Európai Külügyi Szolgálat és a Közel-Kelet – Észak-Afrika régió

Szerző:

Tanászi Hanna-Nóra

Témavezető:

Dr. Fodor János,
egyetemi tanársegéd

Babeş-Bolyai Tudományegyetem

2023

Tartalom

1. Bevezető.....	3
2. Az egységes külügyi gondolat megszületése.....	4
3. Az EKSZ létrejötte	7
4. Az EKSZ szervezeti felépítése és működése	8
5. Az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője.....	14
6. Catherine Ashton főképviselő mandátuma	16
7. Az EKSZ területi kiterjedése	20
8. Az Unió közel-keleti szomszédságpolitikája (ESZP).....	22
9. A Közel-Kelet – Észak-Afrika régió.....	24
10. A MENA régió konfliktusai – Az arab tavasz.....	26
11. Az EKSZ és a MENA országok kooperációja.....	29
12. Következtetés.....	31
Bibliográfia	33

1. Bevezető

A dolgozat témája az Európai Külügyi Szolgálat intézménye köré épül, amely az Európai Unió kívül elhelyezkedő államokkal folytat kooperációt, a kül- és biztonságpolitika dimenziójában. A dolgozat célja, hogy rávilágítson, eme bő tíz éve létrejött intézmény fontosságára és működési struktúrájára. Emellett másodlagos célja, hogy a köztudatba népszerűsítse azt, mivel az átlagember nem ismeri az EKSZ mibenlétét és munkásságát. Mindezek mellett, célom, hogy megvizsgáljam, hogy ezen intézmény által az EU mennyire van jelen a Közel-Kelet Észak-Afrika régióban, és hogyan járul hozzá az ottani eseményekhez. Hipotéziseim szerint, az EKSZ hangsúlyosabb szerepet játszik a külpolitika színterén, mint egyes EU-s nemzetállam, az általa létesített külképviseleteken keresztül. Azok által hirdeti az európai értékeket, valamint humanitárius és támogatásbeli segítséget tud nyújtani a régió országainak. Viszont a biztonságpolitikai dimenzióban, nem rendelkezik megfelelő eszközökkel arra, hogy esetleg egy térségben fegyveresen lépjen fel a demokrácia vagy az emberi jogok védelmének értelmében. Ez, a tényező megkérdőjelezi az európai érdekek szavatolásának a lehetőségét.

Míg az Európai Unió integráció jelenlegi beszámolóit a tagállamok és így a kormányközi módszer megerősödött protagonizmusán alapulnak, a külső fellépések új politikai döntéshozatali dinamikájának megjelenése a tagállamok és a brüsszeli székhelyű intézmények közötti új egyensúlyra utal.¹

A dolgozat felépítése a következőképpen tagolódik: első része az európai integráció természetét és folyamatát mutatja be. Valamint a Lisszaboni Szerződéssel a KKBP-ről a külső fellépésekre való áttérést foglalja össze, amely megerősítette a főképviseelő és az Európai Külügyi Szolgálat autonómiáját az EU tagállamaival szemben. Ezt követően a tárgy részét fogja képezni az EKSZ intézményi felépítése, illetve a főképviseelő státuszának bemutatása. A továbbiakban, Catherine Ashton brit főképviseelő mandátumának időszaka lesz elemezve. A dolgozat második része az Európai Unió szomszédságpolitikájára helyezi a hangsúlyt, azon is belül a keleti-szomszédság felé kalauzol el. Itt ki lesz emelve a Közel-Kelet és Észak-Afrika régió és annak Európával folytatott kapcsolatrendszere, valamint a térséget sújtó problémák is felszínre kerülnek.

A kialakulóban lévő uniós diplomácia óriási következményekkel jár a tagállamok diplomáciájára és az uniós fejlemények által érintett globális diplomáciai struktúrákra nézve. Ez a helyzet még nagyobb kihívást jelent az EU szomszédságában és világszerte tapasztalható nagyfokú válságok idején. Új fenyegetések sokasága merül fel, amelyek a törekény és

¹Morillas, Pol: *Strategy-Making In The Eu*. Spanyolország, Barcelona, 2019, Palgrave Macmillan 25.

összeomló államok növekvő számából, valamint a geopolitika újjáéledésével és a nyugati liberális demokratikus rendet megkérdőjelező hatalmak felemelkedésével kapcsolatos hagyományosabb fenyegetésekből erednek. Egy gyakran idézett metaforával élve, az EU új diplomáciai apparátusának megreformálása e fenyegetések közepette olyan, mintha „egy repülőgépet javítanánk, miközben a motor működik és az lángokban áll.”²

2. Az egységes külügyi gondolat megszületése

A két világháború pusztításának következményeként, az európai integrációs folyamat a béke létrehozását és fenntartását tűzte ki célul. Viszont az ezt megirányzó integrációs közösség (az Európai Unió) csak lassú léptekkel fejlődött. Ám, a bizonytalan fejlődés is meghozta gyümölcsét és az integráció valósággá vált. A létrejött európai integráció a gazdasági fejlődésre, a jólét megteremtésére, valamint Európa szerepének globálissá való kiterjesztésére irányult. Ez az eleinte, gazdasági kapcsolatokra összpontosított integráció, a fejlődése során kiterjesztette hatáskörét a politikai szférára, amely magába foglalta a kül- és belpolitika dimenzióját is.³

Az említett külkapcsolati dimenzióra, majd az ebből kialakult Közös Kül- és Biztonságpolitikára (KKBP) a kormányzati szintek kompetenciáért folytatott harca jellemezte. A második világháború után, történtek kezdeményezések európai politikát központba helyező integrációs közösségek létrehozására, mint például az Európai Védelmi Közösség vagy az Európai Politikai Közösség, de ezek nem kaptak elegendő támogatást. Ez által, a külpolitikai és diplomáciai tevékenységek az államok kezeiben maradtak. Ez vezetett ahhoz, hogy a kezdetekben az integráció csak a gazdasági kapcsolatokat ölelte át, így jöttek létre az első integrációs szervezetek (Európai Szén- és Acélközösség-1951, Európai Gazdasági Közösség-1957, Európai Közösségek-1967), viszont ezek még nem rendelkeztek külpolitikai készségekkel.

Miután megteremtették az Európai Gazdasági Közösséget, a külkapcsolatok terén egy fejlődési folyamat vette kezdetét, amely által az Európai Közösségek szervezete egy ún. civil, puha hatalomként a világ gazdasági rendszer által a külső környezetére egyre nagyobb befolyást tudott gyakorolni. Az Európai Közösségek szervezetében, majd az ezt követő Európai Unióban, az előbbieken említett külső környezetre gyakorolt befolyás kiterjed az Unión kívüli területekre is. Ezzel a tevékenységgel népszerűsíteni és szavatolni kívánja az európai értékeket egy békésebb és jobb világ megteremtése céljából. Ezek közé az értékek

²Spence, David–Bátora, Jozef: *The European External Action Service*. Nagy Britannia, Houndmills, Basingstoke, Hampshire, 2015, Palgrave Macmillan. 1.

³Simon Zoltán: *Az Európai Unió a Világban*. Budapest, 2017, L'Harmattan Kiadó.. 22 – 23.

közé tartozik például a demokratikus intézményrendszer, a jogállamiság és az emberi jogok. A mai közös kül- és biztonságpolitika stratégiájának célja, hogy az Európai Unió egy, közös hangon szólaljon meg, mely jelzi a közösség egységességét. Az európai államok akaratának összeolvadása elősegítené, hogy az EU politikailag nagyobb hatalommal bírjon, és aktívabb szerepet játszhasson a nemzetközi kapcsolatok színterén.⁴

A második világháborút követő integráció célja Európa újjáépítése és a béke megteremtése és a gazdasági fejlesztések kidolgozása volt. E mellett szem előtt tartották a Német Szövetségi Köztársaság belső stabilitására vonatkozó intézkedések megtételét, valamint annak integrálását az atlanti és európai politikai és biztonsági közösségekbe. Az 1950-es évek külpolitikájára jellemző volt, hogy a szovjet terjeszkedés megakadályozására kialakítsanak észak-amerikai és nyugat-európai védelmi stratégiákat. Továbbá, meghatározó szerepet játszott a közös piac, melynek révén Európa globális szerepét kívánták növelni.⁵

Amint már fennebb szó esett, az európai integrációs folyamat során a különböző kapcsolati rendszerek eltérő módon fejlődtek. Ameddig az '50-es évektől már létezett nemzetközi kereskedelem- és fejlesztéspolitiká, addig, külpolitikai együttműködés csak a '70-es évekkel kezdődően jelent meg, amikor megalapították az Európai Politikai Együttműködés szervezetét. Ezt a Római Szerződésekbe is beleillesztették, az 1986-os Egységes Európai Okmány által. Ennek eredményeként a külpolitikai együttműködést szerződéses kötelezettséggel ruházták fel, illetve a korábban íródott formális és informális megállapodásokat és kialakult gyakorlatokat a közösségi jogba helyezte. Ezt követően az 1992-ben aláírt Maastrichti Szerződés tovább erősítette az integrációs közösség kül- és biztonságpolitikájának (közösségi elvű – első pillér) és egyéb külkapcsolati politikáinak (kormányközi elvű – második pillér) szétválasztását. Az említett pillérrendszer a 2007-es Lisszaboni Szerződésbe is bekerült, viszont tényleges megvalósulására nem került sor. A Közös Kül- és Biztonságpolitika további, részletes szabályai egy másik alapszerződésben, az Európai Unióról Szóló Szerződésben jelenik meg, pontosabban annak V. cikkében. Ebben megjelennek az Unió külső tevékenységére vonatkozó általános szabályok, valamint a közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó különös rendelkezések.⁶

Az integrációs folyamat magába foglalta az EU bővítési folyamatait. A 2000-es évek bővítési folyamatainak következtében, a bizonytalan helyzetű kelet-európai országokkal szemben létrejött az Európai Szomszédságpolitika, 2004-ben. Ennek keretein belül a keleti és déli szomszédság stabilizálására törekedtek, valamint baráti kapcsolatok kialakítását tűzték ki célul. A multilaterális szerveződések következményeként, 2008-ban a barcelonai folyamat

⁴Molnár Anna: *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszköze*. Budapest, 2018, Dialóg Campus Kiadó. 22.

⁵Uo.

⁶Uo. 116 – 118.

utódaiként létrehozták az Unió a Mediterrán Térségért, majd 2009-ben a Keleti Partnerségi kezdeményezéseket. Ezeken túlmenően meg kell említeni az Európai Unió, Afrikai, Karibi és Csendes - Óceáni Államok Csoportjával kialakított kapcsolatait, amelyeket a 2000 júniusában aláírt, 2005-ben és 2010-ben módosított és 2020-ig hatályos Cotonoui Egyezmény foglalt magába. Az egyezmény célja a szegénység felszámolásának előmozdítása, a partnerországok fenntartható gazdasági, kulturális és társadalmi fejlődésének támogatása, valamint ezek gazdaságainak világgazdaságba történő fokozatos integrálásának segítése.⁷ Ennek a megállapodásnak a megújítása a napjaink EU-Afrika kapcsolatainak egyik kiemelt témakörét képezi.

A 2007-es Lisszaboni Szerződés, újításokat hozott az uniós külkapcsolatok területére. Ezen újítások közé tartozik például, az unió jogi személyiségének kinyilvánítása, a KKBP integrálása. Valamint a KKBP főképviselői tisztségének az átalakítása, miszerint a Külügyek elnöki és a Bizottság külkapcsolatokért felelős alelnöki pozícióit is ő töltötte be. A főképviselőt munkájában az ő irányítása alatt levő Európai Külügyi Szolgálat segíti. Ezek mellett megújult, a Közös Biztonság- és Védelempolitika és megjelent a kölcsönös szolidaritási klauzula. Továbbá, létrehozták az Európai Védelmi Ügynökséget és sor került a petersbergi feladatok körének bővítésére is. Az előbbiektől túlmenően, a KKBP uniós jogi eszközeinek rendszerét alakították át, egyetemben az Európai Parlament számára egyetértési jog biztosításával az Unió által egy vagy több országgal vagy nemzetközi szervezettel kötött valamennyi nemzetközi kereskedelmi szerződés esetében. A Lisszaboni Szerződés az elvártak ellenére, nem fűzte szorosabbra a külkapcsolatokat. Ennek ellenére ért el sikereket, mint például az Európai Külügyi Szolgálat létrehozása (2011), az Egyesült Nemzetek Szervezetében való megfigyelői státusz megszerzése (2011), iráni atomtárgyalások vagy a Koszovó és Szerbia közti közvetítés. Beavatkozásokra is került sor 2011-ben Líbia, majd 2016-ban Izrael esetében. Az Uniónak a XXI. században új kihívásokkal kell szembe néznie, mint például a terrorizmus, a migráció vagy a Brexit. Ezek miatt globális stratégia kidolgozására van szükség, amely befolyásolja a külkapcsolatok jövőbeli jellegét.⁸

Az Európai Unió külkapcsolati rendszere tartalmaz az integrációért felelős intézményeket és normákat. Ez által tematikus területei és földrajzi dimenziói vannak. A tematikus területek közé tartozik a bővítéspolitika, emberi jogi politika, humanitárius segítségnyújtás, közös biztonság- és védelempolitika, közös kül- és biztonságpolitika, nemzetközi fejlesztéspolitika és nemzetközi kereskedelempolitika. Ezzel szemben a földrajzi dimenzió magába foglalja bővítéspolitikát, Európai Szomszédságpolitikát, transzatlanti kapcsolatokat, stratégiai

⁷A Cotonoui Megállapodás <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/cotonou-agreement.html>
(Letöltve: 2023.04.28.)

⁸Molnár Anna: *i.m.* 37 – 39.

partnerségeket, EU-AKCS kapcsolatokat, EU-Ázsia kapcsolatokat és az EU-Latin-Amerika kapcsolatokat. egyaránt.⁹

3. Az EKSZ létrejötte

Ahogy az előző fejezetben már megjelent, a Lisszaboni Szerződés hozta létre az Unió Közös Kül- és Biztonságpolitikai Főképviseletét, akit munkájában az Európai Külügyi Szolgálat segít. A szervezetre vonatkozó határozatot a Tanács 2010. július 26-án fogadta el. Ennek oka az volt, hogy az európai közösségek létre akartak hozni egy olyan titkárságot, amely nem tartozik a már eddig meglévő uniós intézményekhez, azzal a céllal, hogy a tagállamok nagyobb összhangban tudjanak együttműködni.

Ennek a gondolatnak először a francia elnök, Pompidou, adott hangot, 1972-ben. Elképzelése szerint egy Párizsban székelő, önállóan gondolkodó szervet kell létrehozni, amelynek feladata az Európai Politikai Együttműködés igazgatása. 1987. július 1-jén létre is hozták az első EPE titkárságot az Egységes Európai Okmány által. Ez a titkárság 1992-ben, a Maastrichti Szerződés keretében szűnt meg létezni, amikor ennek hatáskörei át lettek ruházva Közös Kül- és Biztonságpolitika szférájába. A szerződés hangsúlyt fektet a tagországok soros elnöksége kapcsán a Tanács Főtitkárának kérdésére. A főtitkár személye 1999-ben vált relevánssá, az Amszterdami Szerződés hatályba lépése által, amikor Javier Solana töltötte be annak szerepét. Az ő irányítása alatt, 2002-ben, ismét felszínre hozódott az állandó titkárság gondolata.¹⁰

2004 szeptemberében, az Európai Tanács megbízta Javier Solana főbiztost, hogy készítsen jelentést egy európai szintű külügyi szolgálat megteremtésének lehetőségéről. Ezt a tervezetet Solana a 2005-ös brüsszeli csúcson terjesztette elő. Ez alapján a szervezetnek 2006-ra az alkotmányos szerződéssel egyetemben el kellett volna kezdenie működését. A csúcsparticipantok egyetértettek abban, hogy az EKSZ egy egyedülálló szervezet legyen, és foglalja magába az európai külpolitika minden szegmensét. Továbbá, megjelölték, hogy a szervezet személyzete a Bizottság, a Tanács és a tagállami diplomácia tagjaiból kell állnia.

Az alkotmányos szerződés kudarca miatt az EKSZ tervezete a Lisszaboni Szerződés által került újra napirendre, 2009-ben. Ezt követően Catherine Ashton neveztek ki a kül – és biztonságpolitikai főképviseletnek. Ő dolgozta ki az EKSZ szervezeti felépítéséről és munkamódszereiről szóló tizenkét jelentést, 2010. március 10-ére. Ebben jelenik meg egy főtitkári poszt, aki a szervezet mindennapi működéséért lenni felelős. Április 21-én, az Európai

⁹Uo. 47.

¹⁰Szabó Fruzsina Mariann: Az Európai Külügyi Szolgálat szerepe – út a szorosabb európai integráció felé?. In: *Debreceni Jogi műhely*. 2014. 1–2. sz. 1.

Parlament arra figyelmeztette a szervezet tervezetét, hogy ne kerüljön egy bizonyos tagállam túlzott befolyása alá. Erre válaszként Ashton átdolgozta a tervezetet, amelyben az együttműködés kapta a hangsúlyt, mind a kompetenciák, mind a személyzet körében.

A szervezet székhelyül Brüsszel lett megjelölve, ami egy központi igazgatásból valamint a Bizottság tagjaiból fog állni. Az Európai Parlament október 20-án elfogadta a szervezet költségvetési tervezetét és az EU személyzetére vonatkozó változásokat, a decemberi kezdés érdekében. Viszont az nem tudott megvalósulni, mert az EU tagállami és Parlamentje között az évi költségvetési tárgyalások nem hozták meg a várt eredményt. A gazdasági és pénzügyi válság miatt az EKSZ-t csak költség semlegesen voltak hajlandók elindítani. Ennek ellenére az EKSZ december 1-jén formálisan létrejött. A költségvetési vita megoldása 2010. december 15-én történt meg, amikor a külpolitika számára 7,1 milliárd eurós összeget tűztek ki.

Miután a szervezet gyakorlatban is elkezdhette működését, az első fontosabb célja az izraeli nukleáris politikával kapcsolatban folytatott tárgyalások megújítása volt. Ezen túlmenően, a főképvisező feladatának tekintette, hogy az unió partnerségi kapcsolatait szorosabbra fűzze Kínával, Oroszországgal és Afrikával.¹¹

4. Az EKSZ szervezeti felépítése és működése

A közös kül- és biztonságpolitika gyakorlása különbözik az egyéb Európai Uniók politikától, státuszát, jogi gyakorlatát és döntéshozatali folyamatait illetően. Döntéshozó testületei az Európai Tanács és a Tanács. Amint már az előző fejezetben is már megjelent, a politika élén egy főképvisező tartózkodik, akinek feladata a határozatok végrehajtása. Ezt a személyt az Európai Tanács, minősített többséggel válassza meg, amit majd a Bizottság elnöke jóváhagy. A határozatok végrehajtása mellett, a főképvisező segíti az Európai Tanácsot, a Külügyek Tanácsában elnöki pozíciót tölt be, valamint a Bizottság egyik alelnökeként is szolgál, ahol a külkapcsolatokért és azok összehangolásáért felelős. A főképvisező az Unió érdekét képviseli a kül- és biztonságpolitikai kérdésekben.¹² Továbbá, tárgyal az Unió nevében a harmadik felekkel, illetve uniós érdekképviselőt folytat a nemzetközi konferenciákon és szervezetekben. Viszont, a főképvisező nem képviselhet nemzetközi érdekeket.¹³

¹¹Kiss J. László: Európai Külügyi Szolgálat, avagy lehet-e global payerből global player?. In: *MKI-tanulmányok*. 2011. 1. sz. 4 – 6.

¹²Bóka János – Gombos Katalin – Szegedi László: *Az Európai Unió Intézményrendszere*. Budapest, 2019, Dialóg Campus Kiadó. 137.

¹³EUSZ 15. cikk https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0007.02/DOC_1&format=PDF (Letöltve: 2023.04.30.)

A főképviselet 2011. január 1-től kezdődően az Európai Külügyi Szolgálat segíti, ami az ő irányítása alatt áll.¹⁴ Az EKSZ felépítése a Tanács Főtitkárságának és a Bizottsági tisztviselőkből, valamint a tagállamok diplomáciai szolgálatairól kirendelt személyzet alkotja. A főképviselet alatt egy főtitkár végzi a szervezet igazgatását.

Tehát, az EKSZ egy Brüsszelbe központosított igazgatási szerv, amelyet az uniós képviselő küldöttségek alkotnak a harmadik országokban és nemzetközi szervezetekben egyaránt. Mint például, az Egyesült Nemzetek Szövetségében, a Kereskedelmi Világszervezetben, az Afrikai Unióban, a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségében, az Európa Tanácsban és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezetben. Ezen küldöttségek léteéről szóló határozatot a főképviseletnek kell elfogadnia a Tanáccsal és a Bizottsággal összhangban. Ezek személyzete ugyancsak az EKSZ-ből és a Bizottságból kijelölt személyzetéből tevődik ki. Mind az EKSZ, a főképviselet és a Bizottság is fel van ruházva a küldöttségek irányában utasítási joggal, Ez a Bizottság esetében az EKSZ hatás-diplomáciai és a konzuli képviseleteivel folytatott kooperációt jelenti.

A Tanács, a főképviselet javaslatára és annak irányítása alatt, különleges képviselőt nevezheti ki adott politikai kérdésekben.¹⁵ Az említett különleges képviselők feladatköre kivétel az instabil régiókra és országokra, ahol a cél az uniós politikák és értékek eszméjének elmélyítése, valamint a békés helyzet stabilizációja és a jogállamiság megszilárdítása. Az első ilyen képviselő 1996-ban került kinevezésre. Napjainkban, Bosznia-Hercegovinában, Közép-Ázsiában, Afrika szarván, Emberi jogok területén, Koszovóban, Közel-keleti békefolyamatokban, Sahel övezetben, illetve a Dél-Kaukázusi és a grúziai válság kapcsán vannak kirendelve különleges képviselők.

Továbbá, említést kell tenni az Európai Levelezők Hálózatáról (COREU), amely a Tanácsot, az EKSZ-t és a Bizottságot összekötő kommunikációs portál. A folyamatos információáramlás segíti a külpolitikai együttműködést, és biztosítja az információk aktualitását.¹⁶

Az Európai Külügyi Szolgálat működési feltételei a 2010/427/EU Tanácsi Határozatban vannak összefoglalva, „az Európai Külügyi Szolgálat szervezetének és működésének a megállapításáról” cím alatt. A továbbiakban e határozat tartalma kerül ismertetésre.

A Határozat alapján az EKSZ-t úgy határozza meg, mint az Unió önállóan működő, a főképviselet irányítása alatt álló szerve. Az EKSZ a Tanács Főtitkárságának és a Bizottságnak a tisztviselőiből, továbbá a tagállamok diplomáciai szolgálataitól kirendelt személyzetből áll.

¹⁴A Tanács 2010/427/EU határozata (2010. július 26.) az Európai Külügyi Szolgálat szervezetének és működésének a megállapításáról; HL L 201/30 (2010. 08. 03.).

¹⁵EUSZ 33. cikk. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0007.02/DOC_1&format=PDF (Letöltve: 2023.04.30.)

¹⁶Bóka János – Gombos Katalin – Szegedi László: *i.m.* 138.

Az Unió biztosítja, hogy külső tevékenységeinek különböző területei egymással, illetve az egyéb uniós politikákkal összhangban legyenek, a Tanács és a Bizottság által. Az EKSZ támogatja a főképviselőt, aki egyben a Bizottság egyik alelnöke és a Külügyek Tanácsának elnöke is, az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájának (KKBP) irányítására, valamint az EU külső tevékenységei közötti összhang biztosítására vonatkozó megbízatása teljesítésében. Az Európai Parlament ellenőrző szervként működik az EKSZ – re nézve, valamint a főképviselő rendszeresen konzultál az Európai Parlamenttel a KKBP főbb vonatkozásairól és alapvető választási lehetőségeiről, továbbá gondoskodik arról, hogy annak nézeteit kellőképpen figyelembe vegyék. E mellett a főképviselő látja el az Európai Védelmi Ügynökség, az Európai Unió Műholdközpontja, az Európai Unió Biztonságpolitikai Kutatóintézete és az Európai Biztonsági és Védelmi Főiskola alapító okiratában meghatározott feladatait. Az EKSZ biztosítja a szervezetek számára a Tanács Főtitkársága által nyújtott támogatást.

A tárgy részét képező dokumentum tizenhárom cikket foglal magába. E határozat cikkeiben kitér a szervezet jellegére és hatályára, feladataira, együttműködéseire, központi igazgatására, az Unió küldöttségeire, a személyzetre, költségvetésére, a külső fellépésre vonatkozó eszközökre és a programozásra, biztonságra, valamint a dokumentumokra és ingatlanokra.

A felsorolt területek közül az elsők esetében már történt említés, így azok nem lesznek újból tárgyalva. Az Unió küldöttségeinek bemutatása következik.

Az Unió küldöttségeinek a léte a főképviselő rendelkezéseitől függ, ami egyetértésben kell, hogy legyen a Tanáccsal és a Bizottsággal is egyaránt. A küldöttségek élén egy-egy küldöttségvezető áll, akik irányítják a személyzetet, amely Bizottság személyzetéből kerül ki. Ez a személy felelősséggel tartozik a főképviselőnek a küldöttség munkájának teljes irányítását és az Unió tevékenységével való összhang biztosításáért. A küldöttségvezető a főképviselőtől és az EKSZ-től kapja feladatait, és felelős a végrehajtásáért. E mellett munkaköréhez tartozik a harmadik országokban zajló uniós projektek működési célú előirányzatainak a költségvetési rendelettel összhangban történő végrehajtása. Az EKSZ a küldöttségek működését rendszeres időközönként értékeli, pénzügyi és igazgatási szempontból is. A főképviselő egyik legfontosabb feladata a megállapodások megkötése az érintett fogadó országgal, nemzetközi szervezettel vagy harmadik országgal. Ez által, meghozza az ehhez szükséges intézkedéseket, hogy a fogadó ország biztosítsa az Unió küldöttségei számára a bécsi szerződésben megfogalmazott kiváltságokat és mentességeket. Így, a küldöttségvezető a küldöttség akkreditációja szerinti országban jogosult az Unió képviselőtére. A küldöttségek zökkenőmentes munkavégzésének érdekében, együttműködnek

a tagállamok diplomáciai szolgálataival. Valamint segítségnyújtási kapacitással is rendelkeznek más uniós intézményekre tekintve, illetve a tagállamokat diplomáciai kapcsolataik vonatkozásában és azon feladatuk ellátásában.

A 6. cikk értelmében, az EKSZ személyzete meg kell, hogy feleljen az Európai Unió tisztviselői személyzeti szabályzatának, valamint az Európai Unió egyéb alkalmazottaira vonatkozó alkalmazási feltételeknek. A személyzetet az európai uniós tisztviselők és egyéb alkalmazottak alkotják, beleértve a tagállamok diplomáciai szolgálatainak ideiglenes alkalmazottként kinevezett tagjait, továbbá egyedi esetekben a különleges szaktudással rendelkező kirendelt nemzeti szakértőket. Az EKSZ személyzetét érdek alapján, egyben a megfelelő földrajzi megoszlás és a nemek közötti egyensúly biztosításával veszik fel. A főképvisező határozza meg a személyzetének kiválasztására vonatkozó eljárásokat, amelyeknek átláthatónak kell lenniük, és amelyek célja, hogy biztosítsák a legfelkészültebb, a legjobb teljesítményű és a legfeddhetetlenebb személyzet felvételét. A tagok számára biztosítva vannak a megfelelő mobilitási feltételek is, valamint közös képzésekben részesülnek, valamint a személyzetre vonatkozó átmeneti intézkedések feltételei is meg vannak szabva.¹⁷

Az Európai Külügyi Szolgálat költségvetésére nézve, az Európai Unió általános költségvetésére alkalmazandó költségvetési rendelettel összhangban, a számára kiosztott előirányzatok keretein belül gyakorolja hatásköreit. A költségvetést egy évre előre tervezik meg, amelyeket a Bizottság a költségvetési javaslatba befoglal. Ezen túlmenően, a Bizottság benyújt a költségvetési hatóságnak egy, az Unió külső tevékenységével kapcsolatos valamennyi kiadást átfogó módon tartalmazó munkadokumentumot.

Az EU külső fellépésének pénzügyi eszközei az EU külkapcsolatokra fordított költségvetési kiadásainak több mint 90%-át teszik ki. Ez 2011-ben 6,9 milliárd eurót, vagyis az EU teljes évi költségvetésének 6%-át jelentette.¹⁸

Az EKSZ költségvetését befolyásolta a nehéz gazdasági környezet és a kiadások uniós szintű növelésével szembeni általános tagállami ellenállás. Ugyanakkor az Európai Bizottság általános költségvetési javaslatai emelést tartalmaztak, az Európai Parlament pedig az EKSZ korai fennállásának minden egyes évében emelést követelt. Az EKSZ a 2012-ben költségvetési hatóságként eljáró EP-hez intézett nyilatkozataiban azzal érvelt, hogy költségvetése nem elegendő, mivel az a Bizottság és a Főtitkárság korábban elkészített

¹⁷ A Tanács Határozata. Az Európai Külügyi Szolgálat szervezetének és működésének a megállapításáról (2010/427/EU). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010D0427> (Letöltve: 2023. 04. 30.)

¹⁸ Simon Stroh: Programming EU External Action Post-Lisbon: New Opportunities or Business as Usual?. In: *EIPAScope*. 2012. 2. sz. 25–29.

költségvetéséből történő időarányos átcsoportosításokon alapul. Ez azt eredményezte, hogy egyes tételek előirányzatai időnként nem feleltek meg az adott tételek tényleges kiadásainak. Néhány tagállam, különösen az Egyesült Királyság részéről nyilvános és erős politikai ellenállás volt tapasztalható. A második költségvetési jelentésben az EKSZ megjegyezte, hogy újabb 5,7%-os emelést javasolt, amelyet a költségvetési hatóság, azaz a Tanács és az Európai Parlament 4,1%-ra módosított. Annak ellenére, hogy az EKSZ már többször is érezhetően növelte a költségvetését, a szervezet fenntartotta azt az álláspontját, hogy az emelések korlátozottak. Mindazonáltal egyértelműen kimutatható, hogy az első években történtek költségvetési növekedések.¹⁹

Budget (million euro) /Year	EEAS HQ	EEAS DEL	Total (% increase on previous year)
2011	188	276.1	464
2012	184.1	304.5	488.6 (+ 5.3%)
2013	195.81	312.95	508.76 (+4.1%)
2014	212.9	305.7	518.6 (+1.9%)
2015	218.9	383.9	602.8 (+16.2% - incl. COM transfers)
2016	222.6	411	633.6 (+5.1%)

20

A 8. cikk, a külső fellépésre vonatkozó eszközöket és a programozását foglalja magába. Ebben az EKSZ főképviseelőjének szerepvállalása megnyilvánul, az Unió külső fellépésének átfogó politikai koordinálásában, biztosítva az Unió külső tevékenységének egységességét, következetességét és hatékonyságát. Ezt, az alábbi külső segítségnyújtási eszközök által valósítja meg: fejlesztési együttműködési eszköz, Európai Fejlesztési Alap, a demokrácia és az emberi jogok európai eszköze, az Európai Szomszédsági és Partnerségi Támogatási Eszköz, az iparosodott országokkal folytatott együttműködés finanszírozási eszköze, a

¹⁹Morgenstern-Pomorski, Jost-Henrik: *The Contested Diplomacy of the European External Action Service*. New York, 2018, Routledge. 183–184.

²⁰ Uo.

nukleáris biztonság célját szolgáló együttműködési eszköz, valamint, a Stabilitási Eszköz. Az EKSZ az eszközök teljes programozási, tervezési és végrehajtási ciklusa során együtt dolgozik a Bizottság megfelelő tagjaival és szolgálataival.

A szervezet biztonság, és annak garantálásának dimenziója kiterjed a biztonsági szabályok alkalmazására az EKSZ teljes személyzetére és az uniós küldöttségek teljes személyzetére nézve, függetlenül az egyes személyek jogállásától vagy kinevezésének módjától. Ez alatt értjük a minősített adatok védelmét és az egyéb biztonsági vonatkozású kérdéseket. Ezeket a biztonsági intézkedéseket a főképviselő határozza meg. A szabályok be nem tartása esetén pedig, tanácsot kér a Tanács Főtitkárságának Biztonsági Hivatalától, valamint a Bizottság és a tagállamok megfelelő szolgálataitól.

Az előző bekezdésből következtethető, hogy az adatok védelmére irányuló intézkedéseket komoly odafigyelés övezi. Így nem meglepő, hogy az EKSZ alkalmazza az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz való nyilvános hozzáférésről szóló, európai parlamenti és tanácsi rendeletben megállapított szabályokat. Ám a végrehajtási szabályokat a főképviselő határozza meg az EKSZ - re vonatkozóan. E mellett, a személyes adatok közösségi intézmények és szervek által történő feldolgozása tekintetében az egyének védelméről, valamint az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló, európai parlamenti és tanácsi rendelettel összhangban védi az egyéneket a személyes adatok feldolgozása tekintetében.²¹

Az EKSZ kezdeti működésének gyakorlata az átmeneti megoldásokban fulladt ki, mint például az uniós képviseletek munkájának a segítése hely és eszközök biztosításával, melynek célja az aktuális feladat ellátása volt. Ezen túlmenően a konkrét helyszíni feladatok viszonylatában az EU-országok nagykövetségeinek a koordinációs gyűlések tartására tevődött a hangsúly. Ám az EKSZ működésének két fő részében, a költségvetést és a tisztségviselők jogállását illetően, együttdöntési eljárás részeként az Európai Parlament is fontos szerepet kap.

A szervezet tevékenysége, a jövő tekintetében, ki kell terjednie a schengeni területek kérdésére, valamint az európai országok, harmadik országbeli konzuli és diplomáciai védelmére. A második kategóriába a kis és/vagy szegény államok tartoznak bele, amelyek nem képesek minden országban konzuli képviseletet fenntartani. Ez esetben a fejlettebb országok ebből nem profitálhatnak.²²

²¹ A Tanács Határozata. Az Európai Külügyi Szolgálat szervezetének és működésének a megállapításáról (2010/427/EU). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010D0427> (Letöltve: 2023.04.30.)

²²Türke András István: Az Európai Külügyi Szolgálat: a szorosabb integráció vagy a megosztottság eszköze? Viták és tervek az európai diplomáciai szolgálat kiépítéséről és jövőjéről. In: *Külügyi Szemle*. 2010. 2. sz. 100 – 101.

5. Az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője

A 2009-ben hatályba lépő lisszaboni szerződés következtében jött létre a már említett kül- és biztonságpolitika főképviselői pozíciója, amelyet az egyeztetési folyamat és a tagállamok döntését követően 2009 novemberében, Catherine Ashton töltött be. Akinek a kezdeményezése és vezetése által jött létre a dolgozat középpontjában forgó Európai Külügyi Szolgálat szervezete.

Az újonnan alapított pozíció és intézet létrehozásának háttér oka egy egységesebb uniós szintű külpolitika kialakítása volt. Ebben a megfontolásban egy harmóniában működő uniós intézményi struktúrát és döntéshozatalt szerettek volna létrehozni, ahol az uniós és tagállami érdekek egyaránt képviseltetve lettek volna a globális szintén.

Ez, a már-már reformnak számító tisztséget a korábbi funkciók összeolvasztása révén hozták létre, vagyis nem hatáskör átruházás történt. Ez által a főképviselő betölti az Európai Bizottság alelnöki pozícióját, e mellett a Tanács soros elnöke, az Európai Bizottságon belül felel a külkapcsolatokért, fejlesztés- és kereskedelempolitikáért, valamint a közös kül- és biztonságpolitikáért. A széleskörű hatáskörrel rendelkező tisztség betöltése nehézséggel jár, hiszen sok feladat vár rá megoldásra.²³

Mindezek által, a főképviselői tisztség kvázi, külügyminiszteri pozíciónak felel meg, míg az EKSZ a külügyi és védelmi minisztériumokhoz hasonlít. Ez által az EU a globális politikai viszonyok között határozottabb fellépéssel tud szolgálni. A főképviselő további feladatai közé tartozik a Külügyek Tanácsának elnöklése és a Bizottság külügyekkel kapcsolatos teendőinek elvégzése és egyensúlyba helyezése.²⁴

Mint már fennebb említve volt, 2009 novemberében az Európai Tanács Catherine Ashtont választotta az Európai Unió első külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének, amely pozíciót december 1-től töltötte be. Ashtont a meghallgatások során bírálat érte külpolitikai hozzá nem értése és politikai céljainak hiánya miatt.²⁵ Például, megsértett néhány európai parlamenti képviselőt azzal, hogy kijelentette, hogy ellenzi az EU újonnan létrejövő diplomáciai szolgálatában magas rangú tisztviselők - például különleges képviselők és nagykövetek - meghallgatása az amerikai szenátus mintájára történjen. Ezt kijelentését a procedúra bonyodalmasságával magyarázta, valamint azzal, hogy úgy sem készül sok különleges képviselőt alkalmazni. Továbbá, Ulrike Lunacek, az osztrák zöldpárti képviselő kifogásolta, hogy Ashton az európai parlamenti képviselők kérdéseire adott válaszaiból semmi konkrétum nem derült ki az elképzeléseiről, és azt félelmet keltette, hogy csupán az

²³Molnár Anna: *i.m.* 223.

²⁴Uo. 224.

²⁵Uo. 233.

EU nemzeti külügyminisztereinek fejléce szerepét fogja betölteni. Ezt követően, Afganisztánnal kapcsolatban, két német és két brit EP-képviselő szerint is, hogy nem rendelkezik szakértői ismeretekkel az európai katonai tevékenységekről. Megjegyezték, hogy a korábban benyújtott kérdésekre adott írásbeli válaszaiban nem létező afganisztáni uniós katonai műveletekre hivatkozott. Valamint, egy másik képviselő, aki Ashton véleményét kérdezte az ENSZ Biztonsági Tanácsának reformjáról, a következő választ kapta: "Nem tudom. Ez még csak át sem futott a gondolataimon. Lebuktam. Szép munka." Ezek a megszólalások mind azt az állítást bizonyítják, hogy Ashton felkészületlen volt a kül- és biztonságpolitikai főképviseleti poszt betöltésére.²⁶

Fredrik Reinfeldt, a Tanács akkori soros elnöke szerint, Ashton kinevezésének hátterében az a gondolat állt, miszerint, egy olyan vezetőre van szükség, aki jó hallgatóság, és menedzser típusú. választásokat követően Chatherine kifejezte, hogy mandátuma alatt a csendes diplomáciát részesíti előnyben, valamint az európai értékek képviselését. A tisztség betöltéséről a főképviseelő így nyilatkozott: „Nagy kihívás lesz. Én voltam az első női brit biztos, az első brit nő, aki kereskedelmi biztos lett, és most én leszek az első nő ebben a tisztségben is.”²⁷

Ashton mandátumát követte 2014. november 1-től az olasz nemzetiségű, Federica Mogherini. Az ő jelölésével és megválasztásával is kapcsolatban a politikai visszhang azt hangsúlyozta, hogy ismét egy külpolitikailag nem annyira karizmatikus figurát választottak a főképviseleti pozíció betöltésére. Mogherini külpolitikájában a balti államok és a lengyelek kifogásolták az orosz barátságot, valamint a megengedő szankciós politikát. A bizalom hiányára az is rá nyomta a bélyeget, hogy a leendő főképviseelő szóvivőjének a felesége a Gazprom egyik lobbistája volt. Ezen megfontolásból meg is akadályozták Mogherini 2014. júniusi megválasztását. Viszont, az ellenszenv ellenére augusztus 30-án az Európai Tanács kinevezte Federicát az uniós külpolitika élére.

Mogherini filozófiája a külpolitika területén tükrözte a tagállamok közti harmónia és egység létrehozását. E célból felkereste az összes uniós tagállam fővárosát, ahol az állam – és kormányfőkkel, kül- és védelmi miniszterekkel és képviselőkkel találkozott. Ashtonnal szemben, Mogherini támogatta, hogy kidolgozzanak egy új, globális kül- és biztonságpolitikai stratégiát.²⁸

A tisztséget jelenleg, 2019-es megválasztással, Josep Borell tölti be, aki katalán származású spanyolországi politikus. 2018 óta Spanyolország külügyminisztere, a Spanyol

²⁶Ashton under fire at EU confirmation hearing. In: *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/d5a05640-fecd-11de-91d7-00144feab49a> (Letöltve: 2023. 04. 30.)

²⁷Molnár Anna: i.m. 234.

²⁸Uo. 237-239.

Szocialista Munkáspárt tagja. Ő, korábban, 2004. július és 2007. január között az Európai Parlament elnöki tisztségét is betöltötte. Szerinte, Európa fejlesztése a közös cél. Ezért fontosnak tartja a béke fenntartását, a gazdasági fejlődést és a társadalmi igazságosság szavatolását.²⁹

6. Catherine Ashton főképviselő mandátuma

Ahogy már fennebb olvasni lehetett, Ashton munkásságát és személyét számos kritika érte. Ezek közül ki kell emelni a mandátuma alatt elkövetettek vagy épp a tettek hiánya miatti bírálatokat. Ide tartozik a 2010-es Haiti-i földrengés sújtotta terület azonnali meg nem látogatására vagy ugyancsak a 2010. febr. 24-i Palma de Mallorcán szervezett védelmi miniszteri ülésen való meg nem jelenés, ami helyett Kijevbe jelent meg Janukovics, Ukrajna akkori elnökének a kinevezésére. Az ülés fontossága abban rejlett volna, hogy a NATO-EU kapcsolatokat összehangolják, és ennek érdekében a NATO akkori főtitkára, Anders Fogh Rasmussen is tiszteletét tette. Ezen hibák miatt többször felmerült a főképviselő lemondatásának a gondolata.

Ashton fő küldetése az EKSZ létrehozása volt, ám ez nem volt egyszerű feladat a tagállami-uniós érdekkülönbségek és a személyzet nehezen történő összehangolása miatt. A szerv megszületését követően, Ashton irodáját is odaköltöztette az EKSZ épületébe, ami azt sugallta, hogy nem képes elvégezni EB-alelnöki feladatait és az uniós külügyi kapcsolatainak az összehangolásában is kudarcot vallott. Illetve, további kritika érte a 2011-es arab tavasz eseményeivel kapcsolatban, valamint a 2014-es iraki helyzet rendezésére tett intézkedései miatt is.³⁰

Ashton mandátuma alatt sikernek könyvelhető el az iráni atomprogramban és a szerb-kosovói tárgyalásokon tett közvetítői szerepe. Ám tárgyalási képességei az ukrán válság idején háttérbe szorultak, amikor 2014 áprilisában majd augusztusában zajló külügyminiszteri szintű tárgyalásokon nem főképviselőként, hanem tárgyaló félként lépett fel.³¹

A következő bekezdésekben Catherine Ashton főképviselői tisztségének évi jelentései lesznek összefoglalva.

A mandátum első éve 2011. volt, amikor a szervezet is elkezdte működését. Ebben évben több kihívás állt az intézmény elé, mint a már említett arab tavasz, globális gazdasági válság.

²⁹Duch Guillot, Jaume: „A ma Európának új célok kellene” – állítja Josep Borell, az Európai Parlament Elnöke. Európa Parlament. Info.

³⁰ Uo. 235.

³¹ Uo. 236-237.

A főképvisező három prioritást tartott szem előtt ebben az időszakban: a működőképes EKSZ kialakítása, uniós kapcsolatok elmélyítése és az uniós értékek (demokrácia, stabilitás, jólét) előmozdítása, valamint a stratégiai kapcsolatok kiépítése globális szereplőkkel.

A 2011-es arab tavasz eseményeivel kapcsolatban Sebastian Moffett írt cikket, a Reuters nevű hírportálon.³² E szerint a cikk szerint, a főképvisező a déli szomszédságban tevékenykedik, a civil társadalom és mélydemokrácia szférájában. E célra irányuló stratégiájában hirdeti a tisztességes kormányzást és a nők jogainak tiszteletben tartását. Az arab tavasz kezdetén az Unió tagjai más álláspontokat képviseltek, északon az emberi jogokat, a mediterránon a gazdasági kapcsolatoké és a migráció kérdéséé volt a főszerep. Líbiában Franciaország, Nagy-Britannia, majd a NATO bombázási hadjáratot hajtott végre, annak érdekében, hogy segítsenek a líbiai lázadóknak megdönteni a diktátort. Ezt követően, májusban Ashton elment Bengáziba, hogy kimutassa az EU támogatását. Majd bejelentette, hogy az uniós támogatást a jövőben a civil társadalom előrehaladásához kötik. Az EU azt állítja, hogy ő lett a Líbiának nyújtott humanitárius segélyek legnagyobb adományozója. Ashton szerint az Európai Uniónak elő kell segítenie az állampolgári jogokat és jó rendészetet.

2011-ben az EU fokozta a közel-keleti békefolyamat előrehaladására irányuló erőfeszítéseit, valamint vezette az iráni nukleáris kérdés megoldására irányuló nemzetközi tárgyalásokat. Ezt tárgyalja RFI hírportálon, 2011. január 22-én közzétett cikk, melyben kifejtik, hogy a hat ország és Irán között a nukleáris programjáról folytatott kétnapos törökországi megbeszélések eredménytelenül értek véget. Catherine Ashton, aki az Iránnal folytatott tárgyalásokon részt vevő hat világhatalmat képviselte, csalódottan nyilatkozott, mivel Irán fenntartotta az urándúsításhoz való jogát. Ashton két napot töltött Isztambulban, ahol a Nagy-Britanniát, Kínát, Franciaországot, Oroszországot, az Egyesült Államokat és Németországot tömörítő úgynevezett P5+1 csoport képviseletében tárgyalt Szaíd Dzsálili iráni nukleáris főtárgyalóval.³³

Az unió fő stratégiai partnereivel szorosabb viszonyt próbált kialakítani, mint például az Amerikai Egyesült Államokkal, Kínával, Indiával és Brazíliával. E mellett hozzájárultak Oroszország WTO-hoz való csatlakozásához. Továbbá, az EKSZ szerepet vállalt a Szerbia és Koszovó közti konfliktusban és a bosznia-hercegovinai politikai patthelyzet feloldásában. E téma kapcsán íródott a Szabad Európa Rádió oldalán közzétett, Rikard Jozwiak által létrejött tudósítás, 2013 júniusában.³⁴ Ebben arról lehet olvasni, hogy Catherine Ashton szerint,

³² Moffett, Sebastian: EU'S Ashton campaigns for "deep democracy". In: *Reuters*.

<https://www.reuters.com/article/uk-eu-forpol-libya-idUKTRE7AC0X220111113> (Letöltve: 2023.05.23.)

³³ Orsal, Osman: Iran nuclear talks end with no progress. In: *RFI*. <https://www.rfi.fr/en/europe/20110122-iran-nuclear-talks-end-no-progress> (Letöltve: 2023.04.28.)

³⁴ Jozwiak, Rikard: Ashton Cites 'Concrete Progress' In Kosovo-Serbia Talks. In: *RFE/RL*. <https://www.rferl.org/a/kosovo-serbia-eu-ashton-relations/25023577.html> (Letöltve: 2023.05.23.)

Szerbia és Koszovó előrelépést tett kapcsolataik normalizálásának irányában. Majd a szerb és koszovói miniszterelnökökkel, Brüsszelben tett találkozájáról beszél, ahol Szerbia EU csatlakozási kérelme került terítékre, valamint koszovói társulási tárgyalásokról volt szó. A jelentések szerint az új normalizációs megállapodás megköveteli, hogy a szerb kisebbség megőrizzen bizonyos autonómiát, de a központi koszovói kormánynak kell átfogó ellenőrzést tartania a rendőrség és az igazságszolgáltatás felett.

Ettől keletebbre, szorgalmazta a transznitriai tárgyalások újraindítását és fokozták a Törökországgal folytatott politikai párbeszédet, különösen Szíriával kapcsolatban. Ez azért volt fontos, mivel a szíriai biztonsági erők folytatták a kormányellenes tüntetők elleni kemény fellépést, és bombázásokról és lövésekről is beszámoltak, egy 2011. május 11-i cikk alapján. Ashton válasza erre egy újabb szankció megfontolása volt, valamint figyelmeztette a szíriai vezetőket, hogy ők lehetnek a következő szíriai személyek, akik szankcióval sújtanak.³⁵

Az EU-n kívül elkötelezett maradt az afrikai partnerség megerősítése mellett és kezdeményezéseket indított a Száhel-övezetben, Szudánban és Dél-Szudánban, valamint Afrika szarvának térségében. Erről ír Ivy Mungcal, a *Devex* hírügynökség 2011. júniusi cikkében.³⁶ Catherine Ashton szerint az Európai Unió elkötelezett, hogy fokozza erőfeszítéseit a fejlesztési tevékenységek és az európai értékek támogatására Szudánban és Dél-Szudánban. Kijelentette, hogy a tanács új fejlesztési stratégiát dolgozott ki az EU legközelebbi szomszédjainak. Továbbá, Líbia kapcsán elmondta, hogy az Unió együttműködik az ENSZ-szel, az Afrikai Unióval, az Iszlám Konferencia Szervezetével és az Arab Ligával, hogy megtalálják a líbiai fejlődés és a konfliktus utáni újjáépítés támogatásának módjait.

Ezen túlmenően, megújította az afganisztáni biztonsági és fejlesztési partnerséget, Pakisztánnal öt éves kötelezettségvállalási tervben állapodtak meg valamint az ilyen kapcsolatok megújultak Burmával és Mianmarral is, válaszul a demokratizálódásukra. Végül, de nem utolsósorban az EU megerősítette, hogy támogatja a hatékony multilaterális rendszert, amelynek középpontjában az ENSZ állt. Valamint erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy az atomsorompó-politika horizontális prioritássá váljon. Illetve megújította az emberi jogok egyetemes értéke iránti elkötelezettségét, és közös közleményt nyújtott be, amelyben új ötleteket fogalmazott meg az EU e téren folytatott tevékenységeinek előmozdítására.

³⁵Balibouse, Denis: Syrian crackdown continues in Homs. In: *RFI*. <https://www.rfi.fr/en/middle-east/20110511-syrian-crackdown-continues-homs> (Letöltve: 2023.04.28.)

³⁶Mungcal, Ivy: Catherine Ashton Confirms EU Commitment for African, Middle East Countries. In: *Devex*. <https://www.devex.com/news/catherine-ashton-confirms-eu-commitment-for-african-middle-east-countries-75130> (Letöltve: 2023.05.23.)

Ehhez viszonyítva 2012-ben a belső struktúrák és rendszerek megszilárdításáé volt a főszerep. Ez által, az EKSZ több szolgáltatási szintű megállapodást írt alá a Bizottsággal és az általános Tanács Főtitkárságával a vállalati támogatásáról, amelyek kiterjedtek a politikai üléseknek a Tanács épületeiben történő megrendezésére, valamint az EKSZ személyzetének kiküldetési költségigényléseinek ellenőrzésére. Viszont a fő kihívást az Service Level Agreement (SLA)-tel folytatott együttműködés jelentette.

Ez év eredményei közé tartozik eltérő vállalati háttérrel rendelkező munkatársak sikeres és viszonylag zökkenőmentes integrálása volt. Emellett, 2012-ben az uniós küldöttségek személyzetének két intézmény közötti megosztásának határait is tesztelték, valamint a tovább fejlesztés módozatainak mérlegelését a küldöttségeken belüli pénzügyi folyamatokban. Továbbá, 2012-ben megreformálták a Pénzügyi és Igazgatási Főosztály EKSZ Humán erőforrás Igazgatóságát. A belső feladatmegosztás korábban a hely szerint történt ahol a személyzet szolgálatot teljesített. Ezt felváltotta a feladatkörönkénti feladatmegosztás, ami megerősítette az EKSZ személyzeti politikájának koherenciáját és egységét. Végezetül, az EKSZ új, önálló pénzügyi áramkörök és belső költségvetés végrehajtásának szabályait javították.

2013 fő feladatai az intézményi felépítés összetevőinek megerősítése volt, a szervezeti egységek közötti kohézió fokozása és a működési módok ésszerűsítése.

Eredményt értek el EU soros elnökségi feladatainak átvitelében a Külügyek Tanácsának elnöki székébe és a helyi elnökségi feladatok ellátása harmadik országokban is sikeres volt. Új küldöttség nyílt Abu Dhabiban, így azok száma elérte a 140-et. Viszont, küldöttségeket zártak be Suriname-ban, Új-Kaledóniában, Horvátországban és Vanuatuban. Továbbá, a tagállamok nemzeti diplomáciai szolgálataival való szorosabb partnerség erősödött. Az EKSZ 2011 óta 14 tagállamnak tudott közös elhelyezést javasolni 7 harmadik országban, és további projektek előkészítése került folyamat alá.

Az Európai Számvevőszék 2012-e jelentésében a szociális juttatások kezelésében fennálló néhány kisebb problémát állapított meg. Az EKSZ ezért 2013-ban igyekezett azokat korrigálni. E mellett sikernek tudható be, hogy a költségvetésben csak minimális hibaszintet mértek.

Végezetül, létrehoztak egy uniós Küldöttségi útmutatót, hogy egyszerűsítsék az információkat a küldöttségek számára. Az útmutatót online tették közzé, így az megkönnyíti a küldöttségek munkáját a dokumentumok feldolgozási idejének optimalizálásával kapcsolatban is.

A 2014-es évben megkezdődött a megreformált személyzeti szabályzat végrehajtása. Ezek a reformok fontos változásokat vezettek be az EKSZ személyzetének munka körülményeibe. Valamint, egy másik fontos reformot is végrehajtottak a küldöttségek helyi

alkalmazottai fizetésének éves felülvizsgálatára vonatkozó új módszer kapcsán. Ez hozzájárul a küldöttségek, mint vonzó munkahely státusz megszilárdításához.

A 2013. évi mobilitási határozat meghosszabbításáról szóló határozatot követően elindult a 2014. évi mobilitási gyakorlat. Ennek eredményeképpen 140 tisztviselőnek, mind a központból, mind a küldöttségekből, szeptember 1-jével megváltozott a beosztásuk. A cél továbbra is az volt, hogy az EKSZ személyzetének tagjai fokozatosan, négyévente mobilitáson essenek át. Egy másik fontos kezdeményezés volt az AD személyzet karrierpolitikájának kidolgozása. Mobilitás és a célzott képzéssel támogatott polivalens profilok kialakítása az új rendszer fő jellemzői, a keretrendszer fő elemei lettek.

A 2012. évi mentesítési eljárás keretében a Parlament 2014. április 3-án elfogadott állásfoglalásában megadta a főképviseelőnek a mentesítést az EKSZ 2012-es pénzügyi évről szóló költségvetésének végrehajtására vonatkozóan.^{37 38}

7. Az EKSZ területi kiterjedése

Az aktív képviseleti jog meghatározható, mint diplomáciai képviselők küldése más nemzetközi szereplőkhöz. Az Európai Külügyi Szolgálat által, a világszerte létesített külképviseletek összekapcsolódtak. Összesen 139 képviselet működik, amelyek nagyobb részt külföldi delegációk. Viszont ezek nem mind vannak felruházva teljes körű delegáció titulussal, így a nem szuverén, teljesen el nem ismert államokban (mint például: Koszovó, Tajvan, Hong Kong) csak úgynevezett irodák vannak, amelyek az uniós érdekeket és értékeket képviselik.

Az uniós képviseletek számban és jellegben is változtak az idők alakulásával. 1990. előtt a kelet-nyugat európai határon túl, még csak Belgrádban létezett ilyen képviselet. Ezt követően, a rendszerváltások hatására, már a kontinens több keleti országában létesült uniós delegáció, min például, Budapesten, Prágában, Varsóban, Moszkvában, majd a többi fővárosban is. Ezzel a bővüléssel egyenesen arányosan, az európai integráció hatására, nőtt az Unió hivatalos tagjainak is a száma. Így a már Európai Unió államokban a képviseleteknek, csak információs küldetéseket kellett végrehajtaniuk, amelyeket egy helyi származású bizottsági képviselő koordinált. Ebben a helyzetben, a tagállamok a Tanács által kerültek kapcsolatra egymással. Ezen országok között, nem létesül klasszikus diplomáciai kapcsolat, mivel az mind az Unió testületeinek tagjai közé tartoznak. Ezzel szemben léteznek brüsszeli

³⁷ EEAS- Annual Activity Report. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eeas-annual-activity-reports_en (Letöltve: 2023.04.30.)

³⁸ <https://www.euronews.com/tag/catherine-ashton> <https://www.theguardian.com/books/2023/jan/22/and-then-what-by-catherine-ashton-review-colourful-insider-account-of-european-diplomacy> <https://www.rfi.fr/en/tag/catherine-ashton/> (Letöltve: 2023.04.28.)

elhelyezéssel rendelkező állandó képviseletek, bár ezek funkciója az együttműködés előrelendítésére reflektál. Általában, ezek a létesítmények az korábbi nagykövetségek helyett működnek azonban az EU belső döntéshozatali mechanizmusának részeként. Az említett képviseletek vezetői az EU Állandó Képviselők Bizottságában (COREPER) tömörülnek.

Napjainkban, az uniós képviseletek a nyugati területeken az Uniót kívül álló országokra terjed ki, mint például, Norvégiára, Izlandra és Svájcra. Ezek mellett uniós külkapcsolati képviseletek léteznek az Európán belül lévő törpeállamokban is, ide tartozik a Romában található Szentszék és San Marino.³⁹

Tovább haladva, az Európai Unió dél-keleti szomszédos államira, külképviseleteket lehet felfedezni a Nyugat-Balkáni hat államban, valamint Törökországban. Ez a hat balkáni állam a Keleti Partnerség cím alatt futó program részét képezik, amelyhez rajtuk kívül beletartozik Oroszország és négy közép-ázsiai posztsovjeti állam egyaránt. A Közel- és Közép-Keleten az EU tizennégy képviseletet tart nyilván, ezek lefedik a Földközi-tengeri medencét, az arab emirátusokat (Abu Dhabiból), valamint Szaúd-Arábiát. Az iraki és szíriai külképviseletek a jelenlegi konfliktusos viszonyra tekintettel kívülről végzik munkájukat. Ezeken túlmenően, az EU-képviseletek többsége az afrikai, karib-tengeri és csendes-óceáni országokban találhatóak, és fő feladatuk a Lomé-Cotonou-i Konvenció végrehajtásának elősegítése.⁴⁰

Világszerte, negyvennégy darab Európai Uniói képviselet található a Szaharától túli afrikai államokban, huszonhárom Ázsiában, huszonkettő Latin-Amerikában és három a Csendes-óceáni régióban. További teljes körű delegációk vannak az Amerikai Egyesült Államokban, Kanadában, Ausztráliában és Új-Zélandon, ahol legnagyobb szerepet a kereskedelempolitika és a tárgyalási eljárások játsszák.

Viszont, a képviseletek kívül, a nemzetközi szervezetek is fontos részét teszik ki az Unió diplomáciai szolgálatainak. Például, az ENSZ-szel, illetve szakosított szervezeteivel foglalkozik az EU-képviselet New York-ban, Rómában (FAO) és Genfben, az utóbbi a Világkereskedelmi Szervezethez (WTO) is akkreditálva van. A bécsi EU-delegáció az ENSZ-ügynökségeken kívül az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet és az OPEC ügyeivel is foglalkozik. Párizsban az EU-képviselet az OECD és az UNESCO kapcsolatokért felelős. A strassbourgi delegáció az Európa Tanáccsal tartja a kapcsolatot. Több tengerentúli nemzetközi szervezettel egyes kétoldalú EU-delegációk ápolják a hivatalos uniós viszonyt, ilyen például az ASEAN (Jakarta), az Afrikai Unió (Addis Abeba) vagy a Caricom és a Cariforum (Barbados).

³⁹Balázs Péter: *Az Európai Unió külpolitikája*. 2.2.1. Az aktív képviseleti jog. Budapest, 2016. Wolters Kluwer Kft. 1.

⁴⁰Uo. 2.

Olyan esetekben, amikor az uniós képviselők nem képesek feladatuk betöltésére, akkor a diplomáciai lépéseket a Tanács soros elnökségén levő állam diplomáciai csatornáik hajtják végre. Ez a megoldás utal a delegációk korlátozott szerepére.⁴¹

8. Az Unió közel-keleti szomszédságpolitikája (ESZP)

Az európai szomszédságpolitika 2004-ben született meg, a kibővült Unió szomszéd államaival létesített kapcsolatok érdekében. Ez a szakpolitika kiterjed a globális biztonsági válságok és kihívások megoldását megcélzó intézkedések megtételére is. Ide sorolható a már szóba jövő arab tavasz és ukrajnai válság. A keleti szomszédságpolitika fő dimenziója, az orosz érdekszférába való beavatkozást foglalja magába. Míg, a déli részeken a Közel-Kelet Észak-Afrika (MENA) régió kihívásaival néz szembe.

Az Európai Szomszédságpolitika a differenciált kétoldalúságot preferálja. Ennek alapja a partnerségi és együttműködési megállapodások a keleti, valamint a társulási megállapodások a déli szomszédságban. Ezek a dokumentumok néhány évre szóló cselekvési terveket tartalmaznak.

2006-tól előtérbe kerültek a multilaterális megoldások az eredményesebb cselekvés céljából, valamint megerősítésre került a szomszédságpolitika déli, majd keleti dimenziója. Ezt követően, 2008-as hannoveri kompromisszum alapján létrehozták az Unió a Mediterrán Térségért (UMT) című szerződést, amely szerint a differenciált bilaterális kapcsolatokon túl ismét meg lesznek erősítve a multilaterális kapcsolatokat a partnerországokkal. A kiegyensúlyozott partnerség számára a Párizsi Nyilatkozat létrehozta a társelnökség intézményét is.

Az UMT megalakulása után, 2009-ben a Keleti Partnerség is napirendre került, amely a multilaterális kapcsolatokat részesíti előnyben. Ezen program szerint az uniós tagállamok kétfévente csúcstalálkozót tartanak a hat keleti partnerországgal, ahol az uniós- és pénzügyi intézmények reprezentálják magukat. Továbbá, a külügyminiszterek évente, a magas beosztású tisztviselők pedig évente kétszer találkoznak. Ezeken túlmenően megalakítottak négy tematikus platformot (demokrácia, jó kormányzás és stabilitás; gazdasági integráció és az uniós politikákhoz való közelítés; energiabiztonság; társadalmi kapcsolatok), és hat kiemelt kezdeményezést (integrált határigazgatási program; kis- és középvállalkozások támogatása; regionális energiapiacok, energiahatékonyság és megújuló energiaforrások; energiaellátás diverzifikálása; természeti vagy ember okozta katasztrófák megelőzése, az azokra való felkészülés és azok kezelése; környezetvédelem).

⁴¹ Uo.

Az ESZP elveti az Unióhoz való csatlakozás lehetőségét, ezért a keleti régióban a reformokkal szemben vonakodó magatartást produkálnak. A keleti partnerekkel folytatott kereskedelmi kapcsolatok során megfigyelhető a liberalizáció két formája: a kisebb ösztönző erővel bíró Általános Preferenciarendszer mindenekelőtt fejlődő országoknak szavatol könnyített hozzáférést az integrációs közösség belső piacához, míg az autonóm kereskedelmi kedvezmények majdnem az összes érintett termékre vámmentességet biztosítanak.

A keleti és déli partnerországokban többször volt példa fegyveres konfliktusokra, katonai hatalomátvételekre, autoriter rezsimekre, politikai és terrorista merényletekre, valamint súlyos politikai és társadalmi feszültségekre. E miatt az arab világ dilemmája a biztonság és a gazdaság dimenziói között történik. Például az arab tavasz hatására az integrációs közösség hitelességét veszítette a Földközi-tenger déli és keleti partvidékének partnerországaiban. Az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseleje és a Bizottság által a tunéziai és az egyiptomi felkelések nyomán 2011 márciusában közzétett Partnerség a demokráciáért és közös jólétért a dél-mediterrán térséggel megnevezésű közlemény fontos változtatásokat javasolt a felülvizsgált ESZP működését illetően, de érdemi támogatásban csak Tunézia részesült.⁴² Viszont, a legaktuálisabb kihívást a szíriai konfliktus jelenti, ahol éppen a politikai-izlám térhódítása zajlik. Ez humanitárius válságot okozott a szomszédos Jordániára, Libanonra és Törökországra, továbbá Európára migrációs válságot szabadított rá.

A történelem során az EU számos alkalommal beavatkozott a közel-keleti konfliktusokba, mint a béke nagykövete, mint például az arab-izraeli és annak részeként az izraeli-palesztin konfliktusba. Az uniós tagállamok érdeklődése a közel-keleti térség iránt nem meglepő. Ennek fő okai a földrajzi közelség; a történelmi múlt, továbbá, a befolyásos uniós tagállamok geo stratégiai érdekei, Európa energiafüggősége; valamint a közel-keleti instabilitás és konfliktusok Európára gyakorolt hatásai (migráció, radikalizmus, nemzetközi terrorizmus).

Az Unió közel-keleti békefolyamattal kapcsolatos politikájának továbbra is változatlan, egyik az Izrael és a létrehozandó palesztin állam békés és biztonságos együttélését jelentő két állami megoldásra irányul; a másik pedig az emberi jogok, a nemzetközi jog és a nemzetközi humanitárius jog tiszteletben tartására és érvényesítésére. Az előbbiek alapján, az Unió közel-keleti békefolyamatban játszott szerepében paradoxon található, hiszen a konfliktus megoldására csekély esélye van az Uniónak, ezzel szemben nélkülözhetetlen szerepet játszik az események rosszabbra fordulásának megakadályozásában. Az előbbi oka az integrációs közösség katonai képességeinek fejletlensége, valamint közös kül- és biztonságpolitikájának általános korlátai; külső oldalán pedig Izrael és az Amerikai Egyesült Államok elutasító

⁴²Simon Zoltán: *Az Európai Unió a Világban*. Budapest, 2017, L'Harmattan Kiadó. 280.

magatartása a kiterjedtebb európai szerepvállalást illetően. Mindezek eredménye, hogy az Uniónak nem képes fizetőből játékosná válni a Közel-Keleten. Ezért az uniós külkapcsolatok egyik fontos dilemmája, hogy az integrációs közösség meddig és milyen mértékben folytassa a közel-keleti békefolyamat finanszírozását.⁴³

9. A Közel-Kelet – Észak-Afrika régió

A régiók mentális és társadalmi konstrukciók. Ezért a "régiók" fogalma és földrajzi határai nem adott tények. Ez sehol sem igazabb, mint a MENA térségben, amelynek határai nem jól meghatározottak, és amelyre olyan alternatív fogalmak léteznek, mint az arab világ vagy a mediterrán térség. Külső szereplők is részt vesznek a régió kialakításának és határainak meghatározásában. Az európai országok jelentős szerepet játszottak és játszanak ebben a tekintetben.⁴⁴

A biztonság és a védelem területén előrelépéseket ért el az EU globális stratégiája (EUGS). Viszont, a stratégiai fontosságú Közel-Keleten és Észak-Afrikában (MENA), az EU nehezen jutott előbbre a politika és a biztonság területén. Maga az EUGS is elismerte, hogy az EU korlátozott befolyással bír számos közel-keleti fejleményre, és azt tanácsolta, hogy nagyobb hangsúlyt kell helyezni az EU politikájára, ellenben csökkenteni kell az elvárásokat. E tekintetben az EU továbbra is az észak-afrikai dimenziót helyezte előtérbe a közel-keleti dimenzióval szemben, és igyekezett az erőforrásokat és a befolyást a mediterrán térség felé irányítani, miközben elfogadta, hogy Európa korlátozottabb mozgástérrel rendelkezik az Öböl- és a Közel-Keleten, ahol az USA és Oroszország továbbra is a legfontosabb külső szereplők.

Az EU korlátozott befolyása a MENA országokban arra vezetett, hogy az uniós politika nagyobb hangsúlyt fektetett az EUGS rugalmassági dimenziójára. E tekintetben, az EU arra törekszik, hogy a MENA térségben előmozdítsa az államok és társadalmak ellenálló képességét, valamint, hogy megerősítsék a hosszú távú stabilitást, ez által segítve a regionális államokat és társadalmakat helyi megküzdési mechanizmusokat kialakításában. Az említett törekvések által a cél az lenne, hogy a térség országai növeljék ellenálló képességüket, új és előre nem látható válságokkal és kihívásokkal szemben.

Az európai globális stratégia végrehajtása a ellenállásba ütközött, mivel az állam és a társadalom ellenálló képességének egyidejű előmozdítása a MENA országokban a legnehezebb. Az uniós politikának ezért is kell a közdiplomácia proaktívabb és bátrabb

⁴³Uo. 265 – 287.

⁴⁴Colombo, Silvia – Soler i Lecha, Eduard – Otte, Marc: A Half-Empty Glass: Limits and Dilemmas of the Eu's Relations to the Mena Countries. In: *Menara Working Papers*. 2019. 32. sz. 3.

dimenzióját alkalmaznia, hogy felügyelni tudja a tett erőfeszítéseket, különösen a legfelsőbb szintű politikai kapcsolatok terén a kulcsfontosságú államokkal. Ez segítené megvédeni az EU hitelességét és koherenciáját, amikor az EU MENA térséggel szembeni fellépése során az érdekek és az értékek közötti egyensúly megteremtésének egyre nagyobb kihívást jelentő feladatáról van szó.⁴⁵

Az a mód, ahogyan az EU elképzelte és megközelítette ezt a régiót, szintén különböző narratívákat eredményezett. Az elmúlt évtizedek során a Földközi-tenger és ezen keresztül a MENA térségét fenyegetésként, azaz olyan, Európával egyre inkább összekapcsolódó térségként fogalmazták meg, amelyben az EU hozzájárulása pozitív hatást válthat ki. A Földközi-tenger térségét európai felelősségeként értelmezték, amely Európa nemzetközi aktivitásának megerősítését szolgálja, és amelynek alapja a közel-keleti békefolyamat.⁴⁶

E narratívák némelyike az idők során egymás mellett léteztek, és a politikai, gazdasági és intézményi szereplők egymástól elkülönülten fogadták el. Mégis öt olyan kritikus fordulópontot azonosíthatunk, amikor a mediterrán és közel-keleti ügyekről szóló vita hangsúlyosabbá vált.

Az első az 1970-es évek elején volt, az olajsokkal és két párhuzamos kezdeményezés elindításával egy időben: az euro-arab párbeszéd és a globális mediterrán politika, amely az első kísérlet volt arra, hogy közös keretet biztosítson a szomszédos országokkal való kapcsolatok strukturálására, és amely nagyrészt a kereskedelemre összpontosított.

A második fordulópont 1995-ben volt, amikor elindult az euro-mediterrán partnerség, más néven a barcelonai folyamat. Ez a keret egy megújult politikai ambíciót vetített ki az EU-ra, valamint azt a meggyőződést, hogy a regionális kontextusban olyan változások történtek, amelyek vagy új lehetőségeket teremtettek, vagy hangsúlyozták a fenyegetettség érzékelését.

A harmadik fordulópont 2008-ban volt, az Unió a Mediterrán Térségért (UMT) elindításával. Az előkészítő szakasz uniós szintű heves vitát váltott ki az EU mediterrán politikájának európaiasításának és újraneutralizálásának veszélyéről, ekkor Franciaország kísérletet tett arra, hogy a kezdeményezést függetlenítse az uniós keretektől.

A 2011-es arab felkelések, valamint Zine El Abidine Ben Ali tunéziai és Hoszni Mubarak egyiptomi elnök bukása arra kényszerítette az EU-t, hogy felismerje: politikáit és eszközeit aktualizálni kell, és az új politikai realitásokhoz kell igazítani, és bizonyos mértékig át kell politizálni a régióval kapcsolatos stratégiáját. A 2011 márciusában és májusában kiadott közlemények hangsúlyozták a régiót kihívásként ábrázoló narratívát, ugyanakkor az új forгатókönyvre lehetőségként tekintettek.

⁴⁵Andrea, Dessi: The EU Global Strategy and the MENA Region: In Search of Resilience. In: *EU Global Strategy Watch*. 2018. November. 2.

⁴⁶Colombo, Silvia – Soler i Lecha, Eduard – Otte, Marc: *i.m.* 3.

Ezzel szemben 2015-ben az EU vezetői, de az európai társadalmak is kezdték megérteni, hogy a MENA régióban növekvő instabilitás következményei közvetlenül érintik őket terrortámadások, valamint az Égei-tengeren és a Szicíliai-szoroson keresztül Európába igyekvő menekültek százezrei formájában. Ez a felismerés hozzájárult ahhoz, hogy a régió nagyobb prioritást kapjon, ugyanakkor a fenyegetések és kockázatok narratíváját is táplálta.⁴⁷

A MENA régióban négy féle típusú szereplőt lehet megkülönböztetni: az Európai Bizottság, majd az Európai Külügyi Szolgálatot; az EU mediterrán országai; továbbá, az EU azon nem mediterrán országai, amelyek úgy döntöttek, hogy prioritásként befektetnek ebbe a régióba, mint például Németország és Svédország; valamint a MENA régió azon országai, amelyeknek különös érdeke fűződött az uniós kapcsolatok megerősítéséhez.⁴⁸

10. A MENA régió konfliktusai – Az arab tavasz

A MENA térséget érdemes az EU válságkezelési és konfliktus megelőzési erőfeszítéseit szempontjából megvizsgálni, tekintettel arra, hogy a MENA régió EU közvetlen közelében lévő konfliktusövezetként tartják számon. Az államközi konfliktusok mellett, mint például az izraeli-palesztin vita és a Nyugat-Szahara körüli konfliktus, amely Marokkót és Algériát állítja szembe egymással, az arab felkeléseket követően a MENA térségben kialakult konfliktusok új megközelítést kaptak. Ekkor jelentek meg az államon belüli viták (például Líbia, Szíria és Jemen), valamint a nem állami erőszakos szereplők (például milíciák, emberkereskedők és erőszakos szélsőségesek) és a regionális rivalizálások (például Szaúd-Arábia és Katar közötti) határokon átnyúló veszélyei. Az ilyen konfliktusokra való reagálás során két különböző külpolitikát lehet alkalmazni. Egyik megoldás a válságkezelés (rövid távú interakció), míg a másik a konfliktus megelőzés (hosszú távú interakció).

Az EU válságkezelési és konfliktus megelőzési stratégiái az ESZP összefüggésében eredménytelennek bizonyultak és nem léptek túl a megerősített politikai párbeszéd dimenzióján. Soha nem került sor olyan közös EMP fellépésre, amely katonai vagy polgári eszközök alkalmazását vonta volna maga után bármilyen béketámogatási kezdeményezéshez. A MENA régióban a konfliktusok kezeléséhez szükséges megfelelő stratégiák és eszközök hiánya az ESZP és az UMT keretében még súlyosabbá vált. Egyrészt az ESZP átalakítási menetrendje csak közvetve foglalkozott a szomszédságpolitikai konfliktusok kérdésével. A gazdasági fejlesztési célokat, a demokrácia, az emberi jogok és a civil társadalom előmozdítását, valamint a felelősségteljes kormányzást strukturális, hosszú távú megelőző intézkedéseknek tekintették, amelyeket a feltételeesség eszközén keresztül kell megvalósítani,

⁴⁷ Uo. 4.

⁴⁸ Uo. 5.

amelyet végül nem használtak koherens és meggyőző módon konfliktusmegelőző eszközként. Másrészt, mint már említettük, az UMM teljesen háttérbe szorította a politikai és biztonsági együttműködést a funkcionális együttműködési projektek javára. A 2011-es arab felkelések előestéjén úgy tűnt, hogy az EU ezzel tovább gyengítette válságkezelési és konfliktus megelőzési képességeit és eszközeit. Ennek eredményeképpen a MENA országokban 2011-től kezdve felerősödtek az államon belüli konfliktusok, valamint a kockázati tényezők kölcsönös függősége és transznacionális jellege a régióon belül, illetve a régió és Európa között, és az EU részéről nem állt rendelkezésre koherens biztonságpolitika.⁴⁹

Az EU déli és keleti szomszédságában tapasztalható nagyfokú instabilitás eredményre vezetett. Az észak-afrikai, arab tavaszként ismert események, az EU déli szomszédságában az 1989-es kelet-európai, változásokhoz hasonlót mutattak. Viszont, az arab tavasznak nem az Európába való visszatérés volt a központi vezérmotívuma, hanem inkább a tekintélyelvűség régóta bebetonozott formái elleni felkelések sorozata.

A 2011-es év, jelentős volt az Európai Unió szomszédságpolitikájának tekintetében. Az euró övezeti válság hatásaival küszködve és az Európai Külügyi Szolgálat létrehozásának folyamatában az Unió az egyik legnagyobb külpolitikai kihívással szembesült: a déli szomszédságában zajló népfelkelésekkel. Az EU erőfeszítései arra összpontosultak, hogy az eseményekre új választ adjon a felülvizsgált európai szomszédságpolitika révén, és, hogy támogassa a Tunéziában, Egyiptomban és máshol tett nemzetközi erőfeszítéseket.⁵⁰

Az EU nem volt felkészülve az arab tavasz eseményeire, és nehezen tudott megfelelő politikai választ adni. A déli szomszédságában zajló események kezelése során az EU-nak két kérdéssel kellett megküzdenie. Elsősorban, a Lisszaboni Szerződés által bevezetett új külpolitikai innovációk még nem voltak teljesen működőképesek, ez által az EKSZ sem. Ez kapacitáshiányt okozott az EU külpolitikai kihívásokra való reagálásra szolgáló mechanizmusaiban. Továbbá súlyosan korlátozta a főképvisező képességét arra, hogy teljes mértékben kiaknázza a Lisszaboni Szerződés fő újítását, azaz az EU közös kül- és biztonságpolitikájának és külkapcsolatainak összefogását.

A második probléma az volt, hogy az ESZP-t nem válságkezelési politikának, hanem az EU szomszédságával való közép- és hosszú távú elkötelezettségét szolgáló politikának tervezték. Következésképpen az ESZP felépítését a 2011-ben és 2012-ben Észak-Afrikában és a Földközi-tenger keleti részén bekövetkezett események nagyrészt változatlanul hagyták. Ráadásul az arab tavasszal az EU régióra vonatkozó célkitűzései sem változtak lényegesen.

⁴⁹Uo. 12–13.

⁵⁰Whitmani, Richard G. – Juncos Ana E. : The Arab Spring, the Eurozone Crisis and the Neighbourhood: A Region in Flux. In: *Journal of Common Market Studies*. 2012. 50. sz. 147–161.

Ennek oka elsősorban az, hogy az EU nem állított fel alternatív politikai ajánlatot, például a dél- és kelet-mediterrán térséggel való bővítés nem volt politikai opció.⁵¹

2011. május 25-én az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője Catherine Ashton, a Bizottság alelnöke, valamint Štefan Füle, a bővítési és szomszédságpolitikáért felelős európai biztos új bizottsági közleményt nyújtottak be az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, amelyben hangsúlyozták a kialakulóban lévő EKSZ és a bővítési és szomszédságpolitikai portfólió közötti szoros együttműködés új lehetőségeit. A dokumentum, amelynek címe *Új válasz a változó szomszédságra*, az Unió Lisszaboni Szerződés szerinti új külügyi struktúrájának változásaira válaszul indult.⁵²

Az új nyilatkozat elismeri, hogy a stabilitást fenyegető veszélyek kezelése az EU és a déli szomszédság országainak közös érdeke, hogy a szomszédság problémáit a földrajzi határain túli biztonsági fenyegetések okai között tartsa számon. Ami azt illeti, például, a szervezett bűnözés, a nemzetközi terrorizmus bizonyos mértékig az olyan alapvető problémák tünetei, mint a polgári és politikai szabadságjogok, valamint a gazdasági lehetőségek hiánya a Földközi-tenger déli és keleti medencéjének országaiban. Ezeket az ESZP-t alkotó politikákkal lehetne kezelni, ide értve az intézményépítést, a gazdasági együttműködést és a közös biztonság- és védelempolitikát, valamint a bel- és igazságügyek területéhez tartozó biztonsági kérdésekben való együttműködést.⁵³

Catherine Ashton, 2011. július 6-án az Európai Parlament, Strasbourgban történő ülésén tartott beszédet az Észak-Afrikáról és az arab világról. Ekkor az elért eredményeket és a következő célkitűzéseket foglalta össze. Részletek lesznek bemutatva Ashton beszédéből: *„Az EU volt az első, amely komoly választ adott az arab tavaszra a március 8-i "Partnerségi" közleményünkkel. Két hónappal később új és ambiciózus európai szomszédságpolitikát indítottunk.”* *„Ismerik a politika alapelveit: kölcsönös elszámoltathatóság; egyéni megközelítések az egyes országok számára, azok körülményeitől és törekvéseitől függően; több támogatás nyújtása több reformhoz.”* *„Készek vagyunk segíteni Egyiptomnak a biztonsági ágazat reformjában; felajánlottuk az uniós választási megfigyelést és segítséget, valamint a demokrácia támogatását.”* *„Az EU biztonsági reformja és regionális fejlesztési programjai is folyamatban vannak.”* *„Aggódok amiatt, hogy a nők hangja továbbra is hallatszódjon, és elkötelezettségük biztos legyen.(...) Szükséges, hogy támogassuk őket.”* *„A környező szomszédságban bekövetkezett változások, Obama elnök májusi beszéde, a palesztin megbékélés felé tett lépések, a közelgő ENSZ-közgyűlés: mindezek újból a tárgyalások és a*

⁵¹Uo. 151.

⁵²Uo. 152.

⁵³Uo. 153.

megoldás lehetőségére irányítják a figyelmet.” „ Én továbbra is szorosan együttműködöm a nemzetközi partnereinkkel, az Egyesült Államokkal és a Tanáccsal, hogy megpróbáljuk feloldani a helyzetet és megoldást találjunk.”⁵⁴

Az EU-nak nem csak az arab tavasszal kellett megküzdnie, hanem napirenden volt még az arab-izraeli konfliktus, a szíriai konfliktus. valamint a líbiai konfliktus is, mint megoldandó probléma a közel-keleten.

Az EU-MENA együttműködési menetrend egyéb területei párhuzamosan fejlődtek az egyrészt a politikai és biztonsági párbeszédre, másrészt a gazdasági együttműködésre és integrációra összpontosító tágabb kerettel. A mezőgazdaságtól és az energiától kezdve a mobilitáson át az emberek közötti kapcsolatokig. Ezek a funkcionális együttműködési területek gyakran a legtermékenyebb útjait képezték az EU reformprogramjának.⁵⁵

Az EU két fő célkitűzés között ingadozott e térséggel kapcsolatban. Elsősorban, a demokrácia és általában az átalakítási menetrend előmozdításában testesült meg, míg a második a status quo megőrzése volt, mint a MENA országok stabilitásának és biztonságának, valamint egyaránt az EU saját biztonságának legnagyobb garanciája. Ezeket a célkitűzéseket, a politikai és biztonsági együttműködés átfogó előmozdításával próbálták meg összeegyeztetni. E két célt azonban a kettősség jellemzi, ez által, nem létezik a középút. A két alternatíva között kellett választani, és így megakadályozták az EU-t abban, hogy szilárd irányzatot alakítson ki. Egyrészt az EU megpróbálta fenntartani azokat az értékeket és normákat, amelyeken alapul, azáltal, hogy azokat a MENA országokra vetítette ki, amelyekkel együttműködési kapcsolatokat alakított ki. Másrészt, amikor a MENA régióban uralkodó körülmények és a külső nyomás egyre nehezebbé, kivitelezhetetlenné vagy az európai érdekek védelme szempontjából egyszerűen hatástalanná tették a demokrácia, az emberi jogok és a jogállamiság követését, az EU a stabilitás és a biztonság, mint a legközvetlenebb aggodalmak és célok felé fordult. Így a demokrácia előmozdítása egyfelől, valamint a stabilitás és a biztonság másfelől áthidalhatatlan kettősségként és bonyolult dilemmaként jelent meg.⁵⁶

11. Az EKSZ és a MENA országok kooperációja

Az Európai Unió 1979 óta van jelen a Közel-Keleten és Észak-Afrikában, egyre több küldöttségen keresztül a régióban. Amint már említve volt, az EU észak-afrikai és közel-keleti

⁵⁴ Ashton, Catherine: „Speech on North Africa and the Arab world.” *European Parliament*. SPEECH/11/504. Strasbourg, 2011. júl. 6.

⁵⁵Colombo, Silvia – Soler i Lecha, Eduard – Otte, Marc: *i.m.* 6.

⁵⁶ Uo. 21–22.

régióban történő munkája során, ösztönzi a politikai és gazdasági reformokat, valamint a régió országai között és az EU-val folytatott regionális együttműködést. Az Európai Unió a közel-keleti békefolyamaton keresztül aktívan támogatja az izraeli-palesztin konfliktus megoldására irányuló erőfeszítéseket, és tagja az úgynevezett Közel-Kelet Kvartettnek (USA, EU, Oroszország és ENSZ).⁵⁷

A MENA régióban tizenöt európai küldöttség létezik: Algériában, Egyiptomban, Irakban, Izraelben, Jordániában, Kuvaitban és Katarban, Libanonban, Líbiában, Marokkóban, Ciszjordániában és a Gázai Övezetben, Szaúd-Arábiái Királyságban – a Bahreini Királyságban – Ománi Szultánságban, Szíriában, Tunéziában, az Egyesült Arab Emírségekben, valamint Jemenben.

Napjainkban, az EKSZ Közel-keleti békefolyamatának középpontjában az arab-izraeli konfliktus megoldása áll. Az EU célja egy két állami megoldás egy független, demokratikus, életképes és összefüggő palesztin állammal, amely békében és biztonságban él egymás mellett Izraellel és más szomszédjával.

Az EU kész együttműködni partnereivel a békétárgyalások újraindítása érdekében, ha a megállapodás a két állam határaitól, az 1967. június 4-i vonalak alapján, egyenértékű földcserével történik. Az EU csak akkor ismeri el az 1967 előtti határokat változásait, beleértve Jeruzsálemet is, ha abban a felek megállapodnak. Olyan biztonsági intézkedések bevezetése szükséges, amelyek a palesztinok számára tiszteletben tartják szuverenitásukat, és azt mutatják, valamint, az izraeliek védjék biztonságukat, akadályozzák meg a terrorizmus újjáéledését, és hatékonyan kezeljék a biztonsági fenyegetéseket, beleértve a régióban jelentkező új és létfontosságú fenyegetéseket is. Létre kell jönnie egy igazságos, méltányos, megegyezett és reális megoldás a menekültkérdésre. Végül pedig, meg kell találni a módot, mi szerint, Jeruzsálem, mint mindkét állam jövőbeli fővárosi státuszának megoldására. E célból az EU politikai és gyakorlati törekvéseket tesz és adományoz a palesztin államépítési erőfeszítéseknek. Emellett következetesen szorgalmazta a palesztin megbékélést és demokratikus választások megtartását.⁵⁸

A fentiek érdekében folytonos missziókat szerveznek a palesztin térségre, mint például 2023 februárjában sor került Az EUPOL COPPS képzéseire a Palesztin Hatóság intézményeinek jogi személyzete számára, az EUPOL COPPS workshopjára a palesztin rendőrséggel az elkövetkező évekre vonatkozó stratégiai tervről, valamint márciusban is

⁵⁷European Union External Action: Middle East and North Africa https://www.eeas.europa.eu/eeas/middle-east-and-north-africa-mena_en (Letöltve: 2023.04.28.)

⁵⁸European Union External Action: Middle East Peace Process https://www.eeas.europa.eu/eeas/middle-east-peace-process_en (Letöltve:2023.04.28.)

háromnapos workshopot tartottak a javító és rehabilitációs központokban (CRC) belül dolgozó női börtöntisztviszték számára.⁵⁹

Jelenleg közös kül- és biztonságpolitikai missziók zajlanak több térségben is. Az Európai Unió humanitárius missziót hajt végre: Moldvában, Ukrajnában, Grúziában, Palesztinában, Irakban, Nigériában, a Száhel övezetben, Líbiában és Koszovóban. Továbbá, katonai misszió vagy hadművelet zajlik: Atalanta misszió, Szomáliában, Közép-Afrika Köztársaságban, Maliban, Med Irini – misszió Líbiában és Bosznia Hercegovinában. Ezek a missziók egy biztonságos és védett környezet kialakításának érdekében folynak.⁶⁰

12. Következtetés

A dolgozat elérte célját, ami az Európai Külügyi Szolgálat alapvető működésének ismertetése volt. Valamint a MENA régió belüli tevékenységről is sikerült kialakítani egy, a teljesség igényét nem kielégítő, de átfogó képet. A feltételezés, mi szerint az intézmény fontos munkát végez, beigazolódik az elért eredményekben és az aktuális missziók vonatkozásában és világossá vált, hogy az EKSZ kulcsfontosságú szerepet játszik a humanitárius tevékenységekben és az Európán kívüli államok támogatásában és fejlesztésében. Viszont az is kiderült, hogy az Európai Külügyi Szolgálatnak, eszközei hiánya miatt nehéz ellátnia kötelességét a külképviseletekben, ha béketeremtésről vagy európai érdekek térségbeli megszilárdításáról van szó. Kulcsfontosságú szerepet játszanak, ha humanitárius tevékenységekben és az Európán kívüli államok támogatásában és fejlesztésében. A kutatás folytatásához, a MENA régió belüli államok és az Európai Unió között létrejött egyezmények és szerződések megvizsgálása szükséges, annak érdekében, hogy meg lehessen állapítani a két térség együttműködésének a szintjét, valamint, hogy meg lehessen vizsgálni, hogy az államok mennyire tartják magukat a kritériumokhoz, és hogyan végzik el kötelességüket. Továbbá, azért, hogy az intézmény működéséről kapott elméleti tudás mellé, arra is rálátást kapjunk, hogy gyakorlati szinten mennyire felel meg a működés feltételeinek, egy interjú elkészítése szükséges egy, az EKSZ által alkalmazott személlyel.

Következtetesképp, ki lehet jelenteni, hogy az EKSZ egyedülálló lehetőséget kínál egy olyan új típusú szolgálat létrehozására, amely áthidalja a kül- és egyéb politikák közötti hagyományos megosztottságot. A legközvetlenebb potenciál abban rejlik, hogy egyesíti az EU külső fellépésének széles eszköztárát, mint a korábbi közös kül- és biztonságpolitika, a közös biztonság- és védelempolitika, valamint a Bizottság által irányított külkapcsolatokat.

⁵⁹Europol Copps. News. <https://eupolcopps.eu/> (Letöltve: 2023.04.28.)

⁶⁰European Union External Action: A stronger EU on security and defence https://www.eeas.europa.eu/eeas/stronger-eu-security-and-defence_en (Letöltve: 2023.04.28.)

Az EKSZ által biztosítandó erősebb politikai irányítás javíthatja az ezen eszközök irányításának és használatának koordinációját és koherenciáját, ami stratégiai és holisztikusabb külpolitikákhoz vezethet.⁶¹

A MENA régió bonyolult és összetett kérdés az Európai Unió kül- és biztonságpolitikája számára. A MENA instabilitása közvetlenebbül és potenciálisan destabilizáló módon érinti Európa érdekeit, mint az USA vagy akár Oroszország érdekeit. E miatt merészebb politika lenne szükséges, mind a közdiplomácia, mind a kereskedelem és a segítségnyújtás területein. Ennek fényében Európa proaktív szerepvállalása lenne szükséges olyan területeken, mint Líbia, Tunézia, Izrael-Palesztina és Irán, a koherensebb és működőképesebb EU MENA politika érdekében. A források és a politika prioritásainak meghatározásával párhuzamosan az EU-nak a közdiplomácia révén növelnie kell láthatóságát a régióban, biztosítva, hogy Európa és az EKSZ proaktívan lépjen fel a nemzetközi jog vagy az emberi jogok megsértésének terén, amely a régióknak nyújtott uniós támogatás szerves részét képezi. Európa korlátozott befolyása és véget nem érő belső problémái miatt kétségtelenül szükség van a pragmatizmusra, de ez nem mehet az európai elvek rovására. Ezek nélkül maga Európa kevésbé lesz ellenálló.⁶²

⁶¹Balfour, Rosa – Ojanen, Hanna: Does the European External Action Service Represent a Model for the Challenges of Global Diplomacy?. In: *Istituto Affari Internazionali Working Papers 1117*. 2011. Június.

⁶²Andrea, Dessi: The EU Global Strategy and the MENA Region: In Search of Resilience. In: *EU Global Strategy Watch*. 2018. November. 6–7.

Bibliográfia

Könyvek

1. Simon Zoltán: *Az Európai Unió a Világban*. Budapest, 2017, L'Harmattan Kiadó.
2. Molnár Anna: *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszköze*. Budapest, 2018, Dialóg Campus Kiadó.
3. Bóka János – Gombos Katalin – Szegedi László: *Az Európai Unió Intézményrendszere*. Budapest, 2019, Dialóg Campus Kiadó.
4. Balázs Péter: *Az Európai Unió külpolitikája*. Budapest, 2016. Wolters Kluwer Kft.
5. Gazdag Ferenc: *Európai Integráció és Külpolitika*. Budapest, 2005. Osiris Kiadó.
6. Gazdag Ferenc – Remek Éva: *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Budapest, 2018, Dialóg Campus Kiadó.
7. Gazdag Ferenc: *Az Európai integrációs intézmények*. Budapest, 2002, Osiris Kiadó.
8. Kiss J. László: *Globalizálódás és külpolitika*. Budapest, 2003, Teleki László Alapítvány.
9. Kiss J. László: *Változó utak a külpolitika elméletében és elemzésében*. Budapest, 2009, Osiris Kiadó.
10. N. Rózsa Erzsébet: *Az arab tavasz*. Budapest, 2015, Osiris Kiadó.
11. Morgenstern-Pomorski, Jost-Henrik: *The Contested Diplomacy of the European External Action Service*. New York, 2018, Routledge.
12. Morillas, Pol: *Strategy-Making In The Eu*. Spanyolország, Barcelona, 2019, Palgrave Macmillan.
13. Spence, David–Bátora, Jozef: *The European External Action Service*. Nagy Britannia, Houndmills, Basingstoke, Hampshire, 2015, Palgrave Macmillan.

Tanulmányok

1. Molnár Anna: Az unió külügyi és biztonságpolitikai képviselője, HR/VP 3.0 (?). In: *Nemzet és Biztonság*. 2015. 5. sz. 3–15.
2. Szabó Fruzsina Mariann: Az Európai Külügyi Szolgálat szerepe – út a szorosabb európai integráció felé?. In: *Debreceni Jogi műhely*. 2014. 1–2. sz.
3. Kiss J. László: Európai Külügyi Szolgálat, avagy lehet-e global payerből global player?. In: *MKI-tanulmányok*. 2011. 1. sz.
4. Remek Éva: Az Európai Unió és a Közel-Kelet I. In: *Nemzet és Biztonság*. 2017. 7. sz. 4–30.

5. Remek Éva: Az Európai Unió és a Közel-Kelet II. In: *Nemzet és Biztonság*. 2017. 6. sz. 3–27.
6. Simon Zoltán: Az Európai Unió déli szomszédságpolitikája és a magyar uniós elnökség. In: *Magyarországi Európa Társaság műhelytanulmány*, Brüsszel, 2010. szeptember.
7. Törke András István: Az Európai Külügyi Szolgálat: a szorosabb integráció vagy a megosztottság eszköze? Viták és tervek az európai diplomáciai szolgálat kiépítéséről és jövőjéről. In: *Külügyi Szemle*. 2010. 2. sz.
8. Selján Péter: A közel-keleti hatalmi egyensúly átalakulása. In: *Nemzet és Biztonság*. 2016. 4. sz. 30–53.
9. Gömbös Csilla: Két év távlatából: Az Európai Külügyi Szolgálat. In: *Quot Capita, Tot Sententiae - A Batthyány Lajos Szakkollégium Tanulmánykötete II*. Győr, 2013. 68–98.
10. Marsai Viktor: Az arab tavasz és Szomália. In: *Nemzet és Biztonság*. 2011. December. 24–32.
11. Christian Platzer: Az EU biztonsági stratégiája és Észak-Afrika. . In: *Nemzet és Biztonság*. 2011. December. 14–23 .
12. Colombo, Silvia – Soler i Lecha, Eduard – Otte, Marc: A Half-Empty Glass: Limits and Dilemmas of the Eu's Relations to the Mena Countries. In: *Menara Working Papers*. 2019. 32. sz.
13. Andrea, Dessi: The EU Global Strategy and the MENA Region: In Search of Resilience. In: *EU Global Strategy Watch*. 2018. Novembőer.
14. Whitmani, Richard G. – Juncos Ana E. : The Arab Spring, the Eurozone Crisis and the Neighbourhood: A Region in Flux. In: *Journal of Common Market Studies*. 2012. 50. sz. 147–161.
15. R. Balfour - K. Raik: Equipping the European Union for the 21st century. National diplomacies, the European External Action Service and the making of EU foreign policy. In: *FIIA Report*. 2013. 36. sz. 37–38.
16. Balfour, Rosa – Ojanen , Hanna: Does the European External Action Service Represent a Model for the Challenges of Global Diplomacy?. In: *Istituto Affari Internazionali Working Papers* 1117. 2011. Június.
17. Simon Stöß: Programming EU External Action Post-Lisbon: New Opportunities or Business as Usual?. In: *EIPAScope*. 2012. 2. sz. 25–29.

Jelentések és határozatok

1. Európai Unióról Szóló Szerződés. 15. cikk.

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506fd71826e6da6.0007.02/DOC_1&format=PDF [2023.04.30.]

2. Európai Unióról Szóló Szerződés. 33. cikk.
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506fd71826e6da6.0007.02/DOC_1&format=PDF [2023.04.30.]
3. A Tanács 2010/427/EU határozata (2010. július 26.) az Európai Külügyi Szolgálat szervezetének és működésének a megállapításáról. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010D0427> [2023. 04. 30.]
4. European External Action Service: Annual Activity Report. .
https://www.eeas.europa.eu/eeas/eeas-annual-activity-reports_en [2023.04.30.]
5. Duch Guillot, Jaume: „A ma Európának új célok kellene” – állítja Josep Borell, az Európai Parlament Elnöke. Európa Parlament. Info.
6. Ashton, Catherine: „Speech on North Africa and the Arab world.” European Parliament. SPEECH/11/504. Strasbourg, 2011. júl. 6.

Internetes források

1. A Cotonoui Megállapodás. <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/cotonou-agreement.html> [2023.04.28.]
2. Ashton under fire at EU confirmation hearing. In: *Financial Times*.
<https://www.ft.com/content/d5a05640-fecd-11de-91d7-00144feab49a> [2023.04.24.]
3. Orsal, Osman: Iran nuclear talks end with no progress. In: *RFI*.
<https://www.rfi.fr/en/europe/20110122-iran-nuclear-talks-end-no-progress> [2023.04.28.]
4. Balibouse, Denis: Syrian crackdown continues in Homs. In: *RFI*.
<https://www.rfi.fr/en/middle-east/20110511-syrian-crackdown-continues-homs>
[2023.04.28.]
5. European Union External Action: Middle East and North Africa (MENA)
https://www.eeas.europa.eu/eeas/middle-east-and-north-africa-mena_en [2023.04.28.]
6. European Union External Action: Middle East Peace Process
https://www.eeas.europa.eu/eeas/middle-east-peace-process_en [2023.04.28.]
7. Europol Copps. News. <https://eupolcopps.eu/> [2023.04.28.]
8. European Union External Action: A stronger EU on security and defence
https://www.eeas.europa.eu/eeas/stronger-eu-security-and-defence_en [2023.04.28.]
9. Moffett, Sebastian: EU'S Ashton campaigns for "deep democracy". In: *Reuters*.
<https://www.reuters.com/article/uk-eu-forpol-libya-idUKTRE7AC0X22011113>
[2023.05.23.]

10. Mungcal, Ivy: Catherine Ashton Confirms EU Commitment for African, Middle East Countries. In: *Devex*. <https://www.devex.com/news/catherine-ashton-confirms-eu-commitment-for-african-middle-east-countries-75130> [2023.05.23.]
11. Jozwiak, Rikard: Ashton Cites 'Concrete Progress' In Kosovo-Serbia Talks. In: *RFE/RL*. <https://www.rferl.org/a/kosovo-serbia-eu-ashton-relations/25023577.html> [2023.05.23.]